

Nechutová, Jana

[Zum Augustin-Gespräch der Gegenwart II. Herausgegeben von Carl Andresen]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. 316-317

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109609>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

o mrtvých tělech pobitých viklefištů, která nebyla sto zůstat ležet na zádech tváří k nebi — „prout a multīs veridicīs communitēr dicebatur“, zatímco „corpora bonorum a viclefistīs interfectorum nec a canibus nec a porcīs lea velut nix alba seu quasi lota a sordibus ad celum versa facie iacebant...“⁴. Charakteristické pro husitskou polemiku je též to, jak se obě strany ucházejí o univerzitu a jak tudíž katolická strana její ztráty želí (str. 15, 17). Zajímavá je absence prvku, běžného např. v polemice Husové i Pálčově, totiž nacionální argumentace (natio, idioma, lingua, liguagium), která se Ondřejovi (spis je navíc psán v emigraci) nabízela všude, kde mluví o tom, jak si čeští kacíři váží Angličana Viklefa (např. „Anglicum vero caudatum Wiclef cunctis preferentes“ str. 15), o kaceřování krále a královny (str. 21), o povolání Vitolda Litevského (str. 12) a konečně i při zmínkách o univerzitě. Ondřej dále — právem — spojuje české „viklefišty“ s lidovým kacířstvím, zejména s valdenskými a se sektou svobodného ducha (str. 17) — i to je zde prostředek ke snížení protivníka.

Všechna tato — a ovšem i další — místa budou mít význam pro literární historii středověké polemiky, zejména husitské. Z hlediska literárněhistorického je ovšem Traktatus zajímavý přinejmenším ještě i svým rétorickým a patetickým závěrem. Historik si patrně povšimne zase pozoruhodné důslednosti, s níž autor Traktátu má ve zvyku jedním dechem s Čechami jmenovat Moravu (str. 16, 17, 18), i nápadné skutečnosti, již zaznamenal už Pekař: Ondřej vůbec nemluví o Táboru ani o Táborech — v celém traktátu je jediná atypická zmínka (str. 23), nikde neužil ani označení „husité“, nýbrž pouze „viklefišty“.

Je tedy traktát M. Ondřeje z Brodu O původu husitů textem velmi a všestranně podnětným, takže jak prof. Kadlecovi, tak Muzeu husitského revolučního hnutí v Táboře, jež brožuru vydalo, patří za tento ediční čin díky a uznání. Nepovzbudil-li bádání o textu Brodova Traktátu překlad R. Urbánka, revidovaný B. Rybou, který vyšel pod titulem „O vzniku husitství“ ve Výboru z české literatury doby husitské I (Praha 1963, str. 428—435), věříme, že takovýto podnět vzejde z nové edice.

Jana Nechutová

Zum Augustin-Gespräch der Gegenwart II. Herausgegeben von Carl Andresen. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981, Wege der Forschung, Band 327. Stran 367.

Od vydání předchozího svazku studií „Zum Augustin-Gespräch der Gegenwart“ (Köln 1962, 1975) uplynulo dnes, kdy se objevuje jeho pokračování, téměř dvacet let. Má tedy tento druhý soubor reprezentovat hlavní problémy a směry augustinovského studia a jeho výsledky za tato minulá dvě desetiletí. Druhý svazek je uveden studií vydavatele obou souborů, předního znalce křesťanské antiky a Augustina zvláště, Carla Andresena, „Das Augustingespräch 1960—1980“ (str. 1—39). Je to shrnující, hodnotící a zároveň programová stať, filozoficky laděná a úměrně esejisticky zpracovaná. „Gesprächssituation“ je v Andresenově pojetí podmíněna spíše dobou než materiálem, kladení otázek a způsob jejich řešení vychází více z dobové podmíněné psychologie badatelova subjektu než z Augustina samotného jako objektu zkoumání. Rozhodně to platilo v době prvního Augustinova jubilea v tomto století v r. 1930, kdy se augustinovským životním a světovým názorem inspirovala filozofie existence, jak lze ukázat na příkladě Jaspersově. Duchovní situace r. 1954 (druhé Augustinovo jubileum) chápala už Augustina ne tolik jako partnera, spíše jako učitele; hojněmu zájmu se tehdy těšil tzv. politický augustinismus (názory na občanství boží i pozemské obce). — O něco posledních dvacet let, jež jsou vlastním předmětem úvodní stať, se podle Andresena vyznačuje přesunem těžiště k věčnému bádání historickému a filologickému, ke specializaci studia. Zřejmě opravdu augustinovskými myslící a existencialisticky orientovaný autor to nevíta (zajímavé je jeho srovnání situace Augustina v současném světě a jeho pozici za pozdní scholastiky, což demonstruje na P. Ricoeurovi: „In seinem (roz. Augustinově) Falle bedeutet das spezifische Fachgespräch einen beklagenswerten Verlust der Mitte, d. h., es signalisiert einen Positionsverlust Augustins in der Geistesituation der Gegenwart“ (str. 20).

V současnosti, tedy v sedmdesátých letech, není již stimulem ke studiu Augustina duchovní situace a potřeba dialogu, nýbrž nový historický a filologický materiál. Ačkoli je to pro Andresena spíše politováníhodné, je právě zde třeba začít s návrhem programu dalšího studia. Andresen nejprve shrnuje výsledky exaktní práce s novými nálezy, objasňujícími manicheismus ve vztahu k Augustinovu duchovnímu vývoji (fajjúmské nálezy v Medenet-Madi ze 30. let, nová rekonstrukce Ciceronova Hortensia), a mluví o nejnovejších životopisných monografiích (na prvním místě o známé biografii z pera Petera Browna, z níž jsou mimochodem — kromě další Brownovy stati — do této knihy pojaty hned dvě kapitoly). Jako zvláštní požadavek vyzdvihuje práci se slovní zásobou a s významem pojmů; mluví v této souvislosti o ediční a lexikografické činnosti a o nanejvýš aktuální potřebě augustinského lexikonu pojmů. Jen na základě nového přesného pochopení Augustina díky takovému pojmoslovnému rozboru bude lze překonat současné specializované odbornictví a dospět k „Augustingespäch der Zukunft“.

Stati samy jsou rozděleny do tří oddílů: Der biblische Theologe, Der Sozialethiker, Der Lehrer der Erbsünde, a téměř všechny se zdají dosvědčovat stále trvajcí zájem o Augustinovo společenské učení a o jeho filozofii dějin. Tak je zde zastoupen, jak jsem již uvedla, londýnský historik P. Brown (který je vedle známé biografie autorem monografie o společnosti Augustinovy doby) statí o „populus Dei“ a o Augustinových sociálních a politických názorech. Německý protestantský historik Ulrich Duchrow, odborník v otázce nauk o dvou říších, se zabývá Augustinovou naukou o „civitas“, Augustinovo pojetí dějin je tématem stati R. A. Markuse, profesora středověkých dějin v Nottinghamu (který je autorem knihy „Saeculum, History and Society in the Theology of St. Augustine, 1970). Význam pro chápání Augustinových společenských nauk a dalšího vývoje augustinismu má též Brownův rozbor Augustinova pojetí vztahu křesťanského učení — „doctrina christiana“ — a (světské) učenosti, zajímavý zvláště výkladem vztahu hipponského biskupa k antické kulturní tradici, a studie J. F. Gonzáleze „Die Armut in der Spiritualität Augustins“; vychází z těsného teologického rámce, dospívá ovšem ke konkrétnímu zdůvodnění někdy překvapujících historické skutečnosti, že totiž augustinismus nikdy nečinil z křesťanské chudoby normu (požadavek chudé církve) a že pozemský majetek měl za eticky irrelevantní.

Vedle důrazu na politické a společenské teorie plyne ze všech uveřejněných studií také uskutečňování Andresenem postulované tendence ke studiu pojmů a jejich významu. Kromě rozborů ve zmíněných statích je třeba z tohoto hlediska upozornit na studii R. Lorenze, protestantského církevního historika (speciálně pro období patristiky) v Mohuči, „Gnade und Erkenntnis bei Augustin“, která rozebírá několik pojmů, jako „admonitio“, „notitia intus“, „illumination“ aj. Studii o významu slova je i na závěr publikace zařazený výklad Ricoeurův — „Die Erbsünde...“, který se stejně jako předcházející práce W. Simonise zabývá Augustinovým učením o dědičném hříchu a dotýká se tak jednoho z úhelných pojmů jeho nauky, který hrál tak velikou úlohu v pozdějších proměnách středověkého myšlení v heterodoxii a v reformaci, predestinatione.

Jana Nechutová

Ulrich Dönnges — Heinz Happ, *Dependenz - Grammatik und Latein - Unterricht*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1977, stran 287.

V rozpětí dvou let již druhá významná publikace Heinze Happa zabývající se otázkami dependenční, resp. valenční gramatiky vznikla za autorské spoluúčasti gymnaziálního profesora Ulricha Dönngese. Zatímco první (Heinz Happ, *Grundfragen einer Dependenz-Grammatik des Lateinischen*, Göttingen 1976) přináší poznatky všeobecného charakteru, druhá, jak vyplývá ze samotného názvu, má zaměření zjevně praktické. Je koncipována jako návrh ke zdokonalení teorie i praxe ve vyučování latině aplikací obsahu a metod dependenční gramatiky, a tím adresována především učitelům, i když podle našeho názoru poskytuje bohaté možnosti i pro všestrannější studium současné latinistiky a neměla by chybět na stole odborníka, kterému leží na srdci pozice a úroveň latiny v naší školské soustavě.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol, jejichž rozsah je přiměřený důležitosti zpraco-